

CUỐN SÁCH VỀ XỨ BIỂN BÌNH THUẬN

Nguyễn Thanh Lợi

Với niềm hoài cảm về lịch sử, văn hóa vùng đất nơi mình sinh ra và lớn lên, bốn tác giả, hai già, hai trẻ đã hợp lực cùng nhau biên soạn một cuốn sách nhỏ về Bình Thuận (*Bình Thuận - quê xưa gió biển hương đồng*, Võ Ngọc Văn, Đỗ Thành Danh, Hoàng Hạnh, Hà Ngân, Nxb Đà Nẵng - TYM Book & Media, quý 3, 2021, 280 trang, giá 159.000đ).

Đó là những ghi chép, khảo cứu nhẹ nhàng trong những thế mạnh của mỗi tác giả, về lịch sử, văn hóa của xứ biển Bình Thuận này. Tôi gọi đó là những “mảnh ghép” được thể hiện một cách chân xác với nhiều tình cảm về quê hương

mà họ gán bó, lần lượt được các tác giả khám phá hoặc tái khám phá qua những lớp bụi thời gian.

Cuốn sách được bố cục thành 3 phần: *Địa danh một thuở, Dáng hình xứ sở, Bóng người xưa* với 37 bài viết ngắn dài.

Những tên địa danh xưa của Bình Thuận được các tác giả giải thích theo cách của mình với những sử liệu, điều tra riêng. Đó là những ghi chép của Lê Quý Đôn về đảo Phú Quý trong *Phủ biên tạp lục* (1776). Tên gọi *Muong Mán* hay *Mường Mán* là chính xác và kết lại ở cái tên gốc là *Mường Mán*. Địa danh *Ma Lâm* lại có nguồn gốc từ tiếng Chăm là *Hamu' Akam* (ruộng cây mã tiền), sau này có thời bị gọi sai là *Mã Lâm*.

Đời sống lịch sử, văn hóa của Bình Thuận được các tác giả khắc họa trong những trang viết sinh động, gần gũi, giúp người đọc tìm về quá khứ và cả hiện nay với những bài viết về Văn miếu Bình Thuận, chùa núi Tà Cú, nghề làm nước mắm ở Phan Thiết, chiếc gùi, những phiên rước sắc (mùng 4/4 âm lịch), nghề câu cá mập, thờ Công chúa Bàn Tranh, tín ngưỡng thờ Trần Bắc (Bùi Tá Hán) ở đảo Phú Quý,...

Sở Thuế quan hay là Sở Thương Chánh lập năm 1904 cho thấy vai trò quan trọng của Phan Thiết trong lịch sử, mà địa điểm của nó gắn liền với cảng cá Phan Thiết và chợ cá Cồn Chà ngày nay.

Bình Thuận là xứ sở của cá mắm, thuộc hàng “nhứt nhì” trong cả nước mà cá ngon thì không đâu bằng ở đảo Phú Quý từ lâu đã được dân gian ghi nhận: “Bà già muốn ăn cá thu / Gả con xuống biển mù mù tăm tăm” hay “Tiếng đồn con gái Phú Yên / Trai Bình Thuận cưới một thiên mắm mòi”. Thông qua những trang viết về du ký của Léon Werth khi đến Phan Thiết ta biết được “loại nước xốt làm từ cá”, chính là nước mắm. Dưới con mắt của ông nó không phải là thứ gia vị gây “buồn nôn” mà là “thơm mùi linh hồn của cá và biển khơi sâu thẳm”.

Một đặc sản của Bình Thuận là bánh hời lòng thì heo, thì đó là “Bánh hời lòng heo bán ở chợ là món quà sáng, ăn nguội. Người

bán gói mọi thứ vào lá chuối. Người mua mang về bày ra chén, đĩa, cứ thế mời mọi người. Nó là món ăn nguội, lạnh, không phải như bánh xèo, bánh canh hay phở, vừa ăn, vừa thổi, vừa hít hà, vừa quệt mồ hôi lăn trên trán”.

Sở “Cô Bắc” (sở Ba Nền) ở phường Đức Long là nơi thờ phụng “cô bắc”, những âm hồn chết sông, chết biển dần dần được tôn tạo khang trang trở thành một “Âm linh tự”. Ngôi làng Tú Luông xưa còn đó chùa Mả Lạng (chùa Cô hồn) được các tác giả ghi chép lại.

Đọc cuốn sách này ta còn biết được Phan Thiết sở hữu nhiều ngôi đình làng cổ có giá trị như đình làng Đức Thắng, Tú Luông, Đức Nghĩa, Lạc Đạo xây vào thế kỷ 18 – 19, còn chứa đựng những tư liệu Hán – Nôm. Sinh hoạt văn hóa dân gian ở các làng vạ được miêu tả qua những trang sách với sinh hoạt đua ghe, diễn xướng chèo Bả trạo, làm chay (tế lễ) và hát bội cho thấy nguồn gốc của những lưu dân Ngũ Quảng ở đất Bình Thuận này từ 300 năm trước.

Tình yêu quê hương xứ sở đã được các tác giả truyền cảm hứng cho bạn đọc qua những trang viết bình dị ở cuốn sách nhỏ này, và nó không chỉ dành riêng cho người dân xứ biển nơi đây.